GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 011271
שם התלמיד/ה: _____

עברית: לשון

הוראות לנבחן

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות. יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק א — שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס — 20 נקודות

פרק ב — תחביר / פרק ג — מערכת הצורות — יש לבחור באחד הפרקים — 80 נקודות

סך הכול — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר לנבחן (עמוד 8).

ד. הוראות מיוחדות: 1. יש לקרוא את הטקסטים שבעמודים 4–7, ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות. 2. הקפד על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

שים לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה לשימושך. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

קרא את שלושת המאמרים שלפניך. השאלות בפרקי הלשון הן בזיקה למאמרים.

הנחיות מיוחדות למועד זה: בפרק ב (תחביר) ובפרק ג (מערכת הצורות) חמש שאלות בכל פרק, לכל שאלה — 24 נקודות. "שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 80 נקודות."

בהצלחה!

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

השאלות

פרק א: חובה — שם המספר ואותיות השימוש (20 נקודות)

ענה על שאלה 1 שלפניך.

.1 (20 נקודות)

לפניך משפטים ובהם מספרים מודגשים וכן אפשרויות להגיית שם המספר. כתוב במילים את המספרים המודגשים (אין צורך לנקד), **והקף** את הצורה הנכונה מבין האפשרויות להגיית שם המספר.

עברית במספרים

- בשנת אלפיים **וְשִׁתִּים עֶשְׂרֵה / וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה** הכריזה ממשלת ישראל כי בכל שנה, בכ"א בטבת, יום הולדתו של אליעזר בן־יהודה, יצוין יום הלשון העברית. השנה צוין יום הולדתו ה־**163** _____ של בן־יהודה ב־**5** _____ בינואר.
- **אַחַד/אֶחָד** המפעלים החשובים של אליעזר בן־יהודה היה כתיבת מילון ללשון העברית, אולם הוא הספיק לפני מותו לערוך רק את **7** _____ הכרכים הראשונים של המילון.
- מספר הכרכים במילון בן־יהודה גדול כמעט פי **3** _____ ממספר הכרכים במילון אבן־שושן (2003).
- אחת השאלות הנפוצות ביותר המופנות אל האקדמיה ללשון העברית היא "כמה מילים יש בעברית?", והתשובה על כך היא שיש בעברית בערך **45,000** _____ מילים.
- בגיליון מספר **66** _____ של "אֲקַדֵּם", ידיעון האקדמיה ללשון העברית, התפרסמו החלופות העבריות ל**אַרְבַּעַת/אַרְבַּע** המילים האלה: אַפְּטֶר, גיימר, פייק ניוז, פּוֹדְקַאסְט. החלופות הן חֶפְשׁוֹן, מִשְׁחָקָן, חַדְשׁוֹת כָּזָב, הֶסְכֵּת.
- בסקר שנערך לכבוד יום הלשון העברית פורסם כי 72 אחוזים מן הישראלים מדברים עברית ברמה טובה מאוד, 13 אחוזים ברמה טובה, **שְׁמוֹנָה/שְׁמוֹנֶה** אחוזים מהם מדברים עברית ברמה בינונית, והשאר מדברים ברמה נמוכה או אינם יודעים לדבר עברית כלל.

פרק ב: תחביר (80 נקודות)

לפניך שני פרקים: פרק ב — תחביר, פרק ג — מערכת הצורות.

בחר **בפרק שלמדת:** בפרק ב — תחביר **או** בפרק ג — מערכת הצורות.

בפרק שבחרת ענה על השאלות לפי ההוראות.

ציין את שם הפרק שבחרת: _____

בפרק זה חמש שאלות, 2–6 (לכל שאלה — 24 נקודות).

שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור לא יעלה על 80 נקודות.

.2 (24 נקודות)

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

א. לפניך משפט.

הדרישה שהאקדמיה ללשון העברית תפעל לשוויון מגדרי של העברית נובעת מן ההנחה שכאשר יתקיים בשפה שוויון מגדרי, תחול התקדמות במקומן של הנשים בחברה.

(1) ציין את הסוג התחבירי של המשפט. _____

(2) אם המשפט מורכב, **תחם** את הפסוקיות, וציין את התפקיד התחבירי של כל פסוקית; אם המשפט הוא משפט איחוי, **תחם** את איבריו.

ב. לפניך משפט פשוט.

מפאת הסתמיות של לשון הזכר כל מצוות התנ"ך מנוסחות בלשון זו.

נתח את המשפט: ציין מעל המשפט את התפקידים התחביריים של המילים בו.

3. (24 נקודות)

לפניך שלושה משפטים.

I. **מטעמי פמיניזם לשוני החלו הדוברים להדגיש את עניין המגדר בשימושי הלשון השונים.**

II. **בתהליך מהיר למדי הולכת ואובדת הרגשת הסתמיות בצורות הרבים.**

III. **אחת הדרכים לקידום שוויון מגדרי היא שימוש בשפה שוויונית.**

א. (1) מתח קו מתחת לכל הנושאים במשפטים.

(2) ציין את מספר המשפט שהנשוא בו יוצא דופן מבחינת הסוג. _____

(3) מהו סוגו של הנשוא היוצא דופן? _____

ב. לפניך שני משפטים, ובהם חלקים כוללים.

I. **הפנִייה לנשים בלשון זכר צורמת, מקוממת ומעוררת הרגשה של זלזול ושל הדרה.**

II. **בסופו של דבר הפנִייה בלשון זכר פוגעת במסר ובחוויה הרגשית שהמוענים מבקשים ליצור.**

מתח קו מתחת לכל אחד מן החלקים הכוללים במשפטים I ו־ II, וציין מעל לכל חלק כולל את התפקיד התחבירי שלו במשפט.

ג. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מילה מסומנת בקו.

I. **נוסח הפנייה חשוב כמובן לא רק מבחינה סמלית, אלא גם מבחינה מעשית.**

II. **מובן שנוסח הפנייה חשוב לא רק מבחינה סמלית, אלא גם מבחינה מעשית.**

(1) מבין שתי המילים המסומנות בקו הקף את המילה שהתפקיד התחבירי שלה הוא הסגר.

(2) הסבר את תפקידו של ההסגר בַמשפט.

4. (24 נקודות)

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-www.guyai.co.il · GuyAI

א. לפניך שלושה משפטים מורכבים שנתחמו בהם פסוקיות. (הפסוקית התחומה מסומנת בסוגריים מרובעים; בשאלון – במסגרת.)

I. **[אִילו יכולנו לתכנן את השפה,] בוודאי היינו מוותרים על המין הדקדוקי של שם המספר ושל שמות עצם שהמין שלהם הוא דקדוקי בלבד.**

II. **נשים נאלצות לתהות [אם הפנייה מיועדת גם להן.]**

III. **תישאר לנו שפה עילגת, [אם יימנעו הכותבים משימוש בצורות המבחינות בין זכר לנקבה.]**

(1) ציין את מספרו של המשפט שהפסוקית התחומה בו אינה פסוקית תנאי. _____

(2) ציין את התפקיד התחבירי של הפסוקית במשפט שאת מספרו ציינת. _____

ב. לפניך משפט.

אם נשתמש בצורות נקבה גם בפנייה לגברים, נדגיש את ההדרה.

כתוב מחדש את המשפט: המר את מילת השעבוד "אם" במילת השעבוד "אִילו", ושנה את המשפט בהתאם.

ג. לפניך משפט.

המתנגדים לפנייה בגוף שני רבים, שפונָה לגברים ולנשים יחד, טוענים שפנייה כזאת אינה אישית מספיק, אבל בעיני רבים היא עדיפה על פני הפנייה בגוף שני יחיד, שמדירה חצי מהאוכלוסייה.

כתוב על פי משפט זה שלושה משפטים פשוטים, שבכל אחד מהם הנושא התחבירי יהיה **הפנייה בגוף שני רבים.**

השמט מידע על פי הצורך.

(1) _____

(2) _____

(3) _____

5. (24 נקודות)

לפניך ארבעה משפטים, ובכל אחד מהם יש תמורה.

I. **לפי האקדמיה ללשון העברית, המוסד העליון למדע הלשון העברית, צורת הזכר יפה גם לנקבה.**

II. **הארגונים הבין־לאומיים — האו"ם והפרלמנט האירופי — פועלים לקידום שימוש בשפה שוויונית.**

III. **ההצעה השלישית היא שימוש בשתי דרכי הפנייה — בזכר ובנקבה גם יחד.**

IV. **האפליה הנחקרת ביותר בשנים האחרונות היא האפליה המגדרית, בייחוד האפליה המגדרית בתחום התעסוקה.**

א. מתח קו מתחת לכל תמורה בכל אחד מן המשפטים.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ב. השלם את הטבלה שלפניך: כתוב את המילה/המילים שהתמורה ממירה בכל אחד מן המשפטים, וציין את התפקיד התחבירי שלהן.

המשפט	המילה/המילים שהתמורה ממירה	התפקיד התחבירי של המילה/המילים שהתמורה ממירה
משפט I		
משפט II		
משפט III		
משפט IV		

ג. באיזה מן המשפטים **I–IV** התמורה היא תמורה מצמצמת? הסבר את קביעתך.

ד. על פי **משפט I**, נסח משפט שמני מן התמורה ומן המילה/המילים שהיא ממירה.

6. (24 נקודות)

א. לפניך שני משפטים, ובהם צורות בינוני מסומנות בקו.

I. **גם חולים וגם חולות מאושפזים בבתי חולים.**

II. **צורת הכתיבה "שמור/שמרי" פסולה משום שהיא גורמת לכתיבה מעורפלת ומבלבלת.**

השלם את הטבלה שלפניך: ציין את חלק הדיבור ואת התפקיד התחבירי של כל אחת מצורות הבינוני המסומנות בקו במשפטים.

המילה	חלק הדיבור	התפקיד התחבירי
חולים		
מאושפזים		
מעורפלת ומבלבלת		

ב. לפניך שני משפטים.

I. **חוק שוויון ההזדמנויות מכיר בהשפעה של השפה על המציאות, ולכן הוא מחייב ניסוח שוויוני של מודעות "דרושים/דרושות".** _____

II. **כל האמצעים הלשוניים כשרים גם אם הם מצעידים את העברית בדרך אחרת.** _____

(1) ציין ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו.

(2) ציין את הקשר הלוגי בכל אחד מן המשפטים, והעתק מכל משפט את מילת/מילות הקישור המציינות את הקשר הלוגי.

משפט I — הקשר הלוגי: _____

מילת/מילות הקישור המציינות את הקשר הלוגי: _____

משפט II — הקשר הלוגי: _____

מילת/מילות הקישור המציינות את הקשר הלוגי: _____

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ג. לפניך משפט.

התמרורים המנוסחים בלשון זכר פונים גם לנשים.

המר את המשפט במשפט מורכב בעל פסוקית ויתור.

פרק ג: מערכת הצורות (80 נקודות)

בפרק זה חמש שאלות, 7–11 (לכל שאלה — 24 נקודות).

שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור לא יעלה על 80 נקודות.

---

7. (24 נקודות)

לפניך קטע ובו מילים מודגשות.

האי־התאמה בין צורת הפנייה ובין המגדר שלנו צורמת, **מְקוֹמֶמֶת** ו**מְעוֹרֶרֶת** הרגשה של זלזול ו**הַדָּרָה**, **המְהַוָּה** מחסום של ממש בדרך לשוויון מגדרי. כללים הגורמים להדרת אנשים דינם **לְהִשְׁתַּנּוֹת**. השפה משקפת את פני החברה ו**מְכוֹנֶנֶת** אותם. בשביל מי ש**רוֹצוֹת** ורוצים לכונן חברה שוויונית ו**מְכִילָה**, כל האמצעים הלשוניים כשרים, לכן בלשון **הכְּתוּבָה** נוצרות דרכי הבעה חדשות.

א. לפניך טבלה ובה מילים מן הקטע. ציין את השורש ואת הבניין של כל מילה.

המילה	השורש	הבניין
מְהַוָּה		
לְהִשְׁתַּנּוֹת		
רוֹצוֹת		
מְכִילָה		
כְּתוּבָה		

ב. שלושת הפעלים: **מְכוֹנֶנֶת**, **מְקוֹמֶמֶת**, **מְעוֹרֶרֶת** שבקטע, נוטים באותו הבניין ובאותה הגזרה.

(1) כתוב פועל הבנוי מאותו השורש, הגוף והזמן של הפועל **מְכוֹנֶנֶת**, אך נוטה בבניין הפעיל. _____

(2) כתוב פועל הבנוי מאותו השורש, הגוף והזמן של הפועל **מְקוֹמֶמֶת**, אך נוטה בבניין קל. _____

(3) כתוב פועל הבנוי מאותו השורש, הבניין, הגוף והזמן של הפועל **מְעוֹרֶרֶת**, אך נוטה על דרך גזרת השלמים. _____

ג. (1) ציין את השורש של המילה **הַדָּרָה**. _____

(2) ציין את המשקל של המילה **הַדָּרָה**. _____

(3) מבין המילים שלפניך הקף את המילה מגזרת השלמים הנוטה באותו המשקל של המילה **הַדָּרָה**.

תַּקָּנָה, **הַתְמָדָה**, **הַתָּרָה**, **כַּלְכָּלָה**

8. (24 נקודות)

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

א. לפניך משפט ובו מילים מודגשות.

נָכַחְתִּי בכינוס בנושא כתיבה שוויונית, **ונוֹכַחְתִּי** לדעת כי כתיבה שוויונית משפרת את מעמדן של הנשים, אף כי כמה מן המשתתפים טענו שאי אפשר **לְהוֹכִיחַ** זאת.

(1) מבין המילים המודגשות **הקף** את המילה היוצאת דופן מבחינת השורש שלה.

(2) ציין את השורש של המילה היוצאת דופן. _____

(3) ציין את השורש המשותף למילים האחרות. _____

(4) ציין את הבניין של כל אחד מן הפעלים.

נָכַחְתִּי _____ **נוֹכַחְתִּי** _____ **לְהוֹכִיחַ** _____

ב. בטבלה שלפניך שני משפטים, ובהם מילים מודגשות. השלם את הטבלה.

המילה	חלק הדיבור	השורש	המשקל / הבניין
התנהגותו של אדם **מְעִידָה** על אופיו.			
אפילו **מְעִידָה** קלה עלולה להיות מסוכנת לאנשים מבוגרים.			

ג. לפניך קטע ובו מילים מודגשות.

מה **נָשִׁיב** לאלה אשר **בָּאִים** אל האקדמיה ללשון העברית ודורשים שהיא תיתן פתרון לשוני למי שאינם יכולים או אינם **מְעֻנְיָנִים** להגדיר את המגדר שלהם? הרי בעברית אין דרך **לְהִמָּנַע** מציון המין.

(1) ציין את השורש ואת הגוף של כל אחד מן הפעלים שלפניך.

נָשִׁיב השורש: _____ הגוף: _____

בָּאִים השורש: _____ הגוף: _____

(2) ציין את הבניין של הפועל **מְעֻנְיָנִים**. _____

(3) **הקף** את צורת העתיד של שם הפועל **לְהִמָּנַע** בגוף מדבר.

יִמָּנַע, אֶמָּנַע, אֶמָּנַע, הִמָּנַע

9. (24 נקודות)

לפניך קטע ובו מילים מודגשות.

בלשון העברית אין **כִּנּוּי** גוף נטול מין דקדוקי, וכל **מִצְוֹות** התנ"ך מנוסחות בלשון זכר. גם בימינו **הִפְנִיָּה**: "אל **תּוֹצִיא** ראש וידיים מבעד לחלון" היא פנייה לנשים ולגברים. על פי **הַמָּצוּי** בלשון המקרא, יש צורות רבים לזכר ולנקבה. בניסוח **מְשֻׁימָה** לתלמידים השימוש בלשון רבים מקהה את **תְּחוּשַׁת הַאַפְלָיָה**, למשל "למדנו את המושג דימוי, נעבור **לְדִיּוּן** במושג מטפורה".

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

א. לפניך רשימת מילים מן הקטע ולאחריה טבלה. מיין את המילים שברשימה בטבלה לפי הגזרה.

כִּנּוּי, מִצְוֹות, פְּנִיָּה, תּוֹצִיא, מָצוּי, אַפְלָיָה

גזרת נחי ל"א	גזרת נחי ל"י/ה

ב. (1) ציין את הגזרה המשותפת לשתי המילים **תְּחוּשָׁה** ו**מְשִׂימָה** המודגשות בקטע. _____

(2) מבין המילים שלפניך **הקף** את המילה שמשקלה זהה למשקל של המילה **מְשִׂימָה** המודגשת בקטע.

מְדִינָה, מְרִידָה, מְעִילָה, מְדִידָה

(3) מבין המילים שלפניך **הקף** את המילה שמשקלה שונה מן המשקל של המילה **תְּחוּשָׁה** המודגשת בקטע.

תְּלוּנָה, תְּפוּסָה, תְּפוּצָה, תְּעוּדָה

ג. המילים **כִּנּוּי, פְּנִיָּה** המודגשות בקטע נוטות במשקלי שמות הפעולה.

(1) ציין את הבניין של כל אחת מהן: **כִּנּוּי** _____ , **פְּנִיָּה** _____ .

(2) לעיתים שם הפעולה אינו נוטה באותו הבניין של הפועל שאת פעולתו הוא מתאר. השלם את המשפט שלפניך.

המילה **דִּיּוּן** נוטה במשקל שם הפעולה של בניין _____ , אולם היא מתארת פעולה של פעלים בבניין _____ .

(3) מבין הזוגות שלפניך **הקף** את שני הזוגות שגם בהם הבניין של שם הפעולה אינו זהה לבניין של הפועל.

הִגֵּר — הֲגִירָה, נִתַּק — הִנָּתְקוּת, הֵבִין — הֲבָנָה, כָּבַשׁ — כִּבּוּשׁ

10. (24 נקודות)

א. לפניך רשימת מילים בצורת נקבה.

רַכֶּזֶת, מַדְרִיכָה, אַלּוּפָה, סַפָּרִית, שַׁדְרָנִית, עוֹרֶכֶת

(1) ציין מעל כל אחת מן המילים שברשימה את המשקל של צורת הזכר.

(2) על פי רשימת המילים, ציין שלושה צורני נקבה שונים. _____ _____ _____

(3) העתק מן הרשימה שתי מילים בצורות הבינוני. _____ _____

(4) הסבר במה שונה דרך התצורה של המילה **פְּסַנְתְּרָן** מדרך התצורה של צורות הזכר של המילים ברשימה.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מודגש פועל.
ציין ליד כל משפט את תפקיד האות נו"ן בפועל המודגש.
(1) לשון המקרא המאוחרת **נִטְרְלָה** את ההבדלים בין המינים בצורות הרבים. _____
(2) הדלת **נִטְרְקָה** בחוזקה. _____

ג. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מודגשות שתי מילים. בכל משפט **הקף** את המילה המתאימה למשמעות המשפט.
(1) הרעיון של כתיבה מגדרית אינו **נִרְאָה** / **נִרְאֶה** מופרך כיום.
(2) ארגוני הנשים **מָחוּ** / **מָחֲאוּ** על ההחלטה החדשה.

11. (24 נקודות)

א. לפניך קטע ובו מודגשות מילים שמופיעה בהן האות תי"ו.
אילו היינו **מְתַכְנְנִים** את השפה, בוודאי היינו **מְוַתְּרִים** על **התּוֹפָעָה** של מין דקדוקי בשם המספר ובשמות עצם שאין להם מין ביולוגי. אבל **העִבְרִית**, כמו כל השפות **הטִבְעִיּוֹת** בעולם, **מִתְפַּתַּחַת** מתוך שלבים מוקדמים שלה, לפי **חֻקִּיּוּת פְּנִימִית** שירשו הדוברים מהוריהם.
(1) מבין המילים המודגשות העתק שתי מילים שהאות תי"ו בהן היא שורשית, **והקף** בכל מילה שהעתקת את התי"ו השורשית. _____ _____
(2) מבין המילים המודגשות העתק שֵׁם עצם שהאות תי"ו בו היא מוספית של המשקל. _____
(3) מבין המילים המודגשות העתק מילה שהאות תי"ו בה היא חלק מצורן הגזירה הסופי. _____

ב. בטבלה שלפניך שני משפטים, ובהם פעלים מודגשים. השלם את הטבלה (במקומות הלבנים בלבד).

הפעלים	השורש	הבניין	שם הפועל	שם הפעולה
שפות מתפתחות לפי חוקיות **שיִּרְשׁוּ** הדוברים שלהן.				(משבצת מושחרת)
יש קבוצות שלא **יַרְשׁוּ** לפנות לקהל של גברים ונשים בלשון זכר.				

ג. לפניך משפט, ובו שתי מילים מודגשות.
אי אפשר **לִכְפּוֹת פִּתְרוֹן** כזה על הציבור.
(1) **כתוב** את שם הפעולה של שם הפועל **לִכְפּוֹת**. _____
(2) במשפט שלפניך **הקף** את המילה הנוטה באותו המשקל של המילה **פִּתְרוֹן**.
הניסיון ליצור שוויון מגדרי בשפה עלול להסתיים בכישלון.

ד. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מילה מודגשת.
- כדי שלא אחטא **בלְשׁוֹנִי** אני חייב לברר את העובדות.
- הדיון בשאלת העברית המגדרית אינו רק דיון **לְשׁוֹנִי**.

הקף את המילה שבה הצורן הסופי הוא צורן גזירה, ונמק את קביעתך.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

נספח 1 – מאמרים

מאמר 1

מורים/ות יקרים/ות

יהודה איזנברג

א בלשון העברית לכל חֵפֶץ, אדם או בעל חיים יש מין דקדוקי — או זכר או נקבה או שניהם, ואין כינוי גוף נטול מין דקדוקי, כמו it באנגלית. ומה עושים כשיש צורך לפנות לקבוצה שבה גם זכרים וגם נקבות? הלשון העברית פתרה את הבעיה הזאת פתרון טכני — משתמשים בצורת הזכר. צורת הזכר היא הצורה הלא־מסומנת[1], הצורה הבסיסית והיסודית.

ב מִסיבה זו כל מצוות התנ"ך מנוסחות בלשון זכר, והן מכוונות לזכר ולנקבה גם יחד. כך למשל, הציווי "כבד את אביך ואת אִמך" אינו פונה רק לזכרים, אלא לכול. גם העברית המודרנית הלכה בדרך זו, וצורת הזכר בה מתייחסת הן לזכר הן לנקבה. כך למשל, הפנייה "אל תוציא ראש וידיים מבעד לחלון" היא פנייה לנשים ולגברים.

ג התנועה הפמיניסטית[2] החליטה לקדש מלחמה נגד השימוש בצורת הזכר כלשון פנייה לכול, אף על פי שצורה זו מתייחסת לשני המינים בשל היותה הצורה הלא־מסומנת.

ד משרד החינוך מציע למורים סדרה של פתרונות ניסוח כדי שהפנייה לתלמידים תהיה שוויונית לזכר ולנקבה. במסמך מטעם משרד החינוך הוצעו שלוש דרכים אפשריות לניסוח פנייה מכלילה יותר לתלמידים, והדרך הראשונה, שלדברי משרד החינוך היא גם הטובה ביותר, היא שימוש בלשון רבים. מומלץ להשתמש בלשון רבים בשאלות ובמשימות לתלמידים. לפי משרד החינוך, "אף על פי שגם בלשון רבים יש הבחנה דקדוקית בין זכר לנקבה, יש הסכמה שהשימוש בלשון רבים מַקְהֶה את תחושת האפליה לעומת השימוש בלשון יחיד בצורת זכר". אך מה יקרה אם מורה ישאל (תשאל) במבחן שאלה כזו: "סכמו את המאמר", ושני תלמידים יסכמו את המאמר יחד? האם יוכל המורה לפסול את עבודת התלמידים משום שהם כתבו אותה יחד?

ה האפשרות השנייה שהציע משרד החינוך היא לנקוט ככל האפשר פעלים בגוף ראשון ביחיד וברבים (שמרתי, שמרנו), ובגוף שלישי ברבים בעבר ובעתיד (שמרו, ישמרו) — שכן צורות אלה שוות לזכר ולנקבה. לדוגמה: "למדנו (ולא למדתם או למדתן) את המושג דימוי, נעבור עתה לדיון במושג מטפורה". אך איזו שפה דלה תישאר לנו אם הכותב ייאלץ להימנע משימוש בצורות שיש בהן הבחנה בין זכר לנקבה?

ו הצעה שלישית היא לנקוט את שתי דרכי הפנייה — זכר ונקבה — גם יחד, לדוגמה: "שמור/שמרי". צורה זו מסרבלת את הכתיבה, נוגדת את רוח הלשון העברית, והיא פסולה משום שהיא גורמת לכתיבה מעורפלת ומבלבלת. האומנם אפשר לכתוב: "תלמידים/ות חייבים/ות להגיש את עבודותיהם/ן עד מחר, ואם לא, יופחת להם/ן ציון"?

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ז ואולי נציע למשרד החינוך ולתנועה הפמיניסטית גם יחד שלא להתחיל את המלחמה בפנייה לתלמידים בספרי הלימוד. התנ"ך כתוב בלשון זכר. מדוע לא תתקנו אותו קודם? ואחריו אולי גם את ספר החוקים של מדינת ישראל, הכתוב בלשון זכר? הרי מה שטוב לספר החוקים של מדינת ישראל טוב גם לספרי הלימוד. כאשר יש צורך לכתוב כתיבה בהירה וממצה, אין מנוס מלכתוב בצורה העתיקה והמובנת: צורת הזכר, שהיא הצורה הלא־מסומנת.

(1) הצורה הלא־מסומנת — צורת היסוד, הצורה הניטרלית של המילה. למשל, צורת הזכר היא הבלתי מסומנת (שָׁמַר, כָּתַב), ואילו צורת הנקבה היא המסומנת (שָׁמְרָה, כָּתְבָה).

(2) התנועה הפמיניסטית — תנועה הדוגלת במתן שוויון זכויות לנשים.

מעובד על פי איזנברג, י'. מורים/רות יקרים/רות. מכללת הרצוג **דעת** — לימודי יהדות ורוח. אוחזר מ־ daat.ac.il.

מאמר 2

למה חשוב לכתוב לכולן?

דפנה איזנרייך

א בשפה העברית יש לפעלים ולכינויי גוף מין דקדוקי. כך גם לשמות עצם, גם אם הם מציינים חפצים או מושגים נטולי מין או מִגְדָּר[1] מעצם טבעם, ואין בעברית הטיית גוף ניטרלית כמו it או you באנגלית.

ב לפי הכללים שקובעת האקדמיה ללשון העברית, הגוף הרשמי בישראל המוסמך להחליט החלטות בנוגע לשפה העברית, "צורת הזכר בעברית משמשת לא רק לזכר. היא גם הצורה שאנחנו נוקטים כשאין לנו צורך להבחין במין — כלומר היא גם הצורה הסתמית, הניטרלית, הפונה גם לזכר וגם לנקבה. על כן צורת הזכר יפה גם לנקבות, מה שאין כן צורת הנקבה: זו מציינת רק נקבה ומוציאה את הזכר".

ג אבל "זכר סתמי" אינו סתמי כלל. הוא גורם להדרה של נשים, נערות וילדות מן השפה, וכך תורם גם להדרתן מן החברה. כל פנייה "סתמית" בלשון זכר מאלצת נשים לתהות — האם הפנייה הזאת מיועדת גם לנו? האי־התאמה בין צורת הפנייה ובין המגדר שלנו צורמת, מקוממת ומעוררת הרגשה של זלזול והדרה, ולבסוף גם פוגעת במסר ובחוויה הרגשית שהמועניים מבקשים ליצור.

ד יתרה מכך, הכלל הזה מוביל למצבים מגוחכים. למשל, כשנשים רוצות לתאר פעולות או מצבים פיזיולוגיים הקשורים לגוף שלהן, הן אומרות משפטים כמו "איך מיניקים?" (במקום "איך מיניקות?") או "כשאתה יולד..." (במקום "כשאת יולדת").

ה לצערנו, למצב הזה יש השלכות נוספות. מחקרים מהארץ ומהעולם מעידים כי אופן הפנייה משפיע על החיים של נמענות ונמענים: הוא יוצר הבדלים מגדריים בהתנהגות, בתפיסת העצמי ובמעשים. במחקר השוואתי שבחן אם יש קשר בין השפה ובין מידת האי־שוויון המגדרי בחברה, נמצא כי במדינות שבהן השפה היא בעלת מין דקדוקי (כמו עברית), יש פחות שוויון בין נשים לגברים, בייחוד בתחום הכלכלה.

ו מחקר שנערך בישראל בחן את השפעת נוסח הפנייה על הביצועים במבחנים במתמטיקה ובהבנת הנקרא. החוקרות מצאו כי במבחנים שנוסחו בלשון נקבה היו הישגיהן של הנשים גבוהים יותר בהשוואה להישגיהן במבחנים שנוסחו בלשון זכר.

ז מחקרים אלה מעידים כי נוסח הפנייה חשוב לא רק מבחינה סמלית, אלא יש לו גם השפעה על הישגים, עמדות, תפיסות ומעשים. מכיוון שכך, ההדרה הלשונית מהווה מחסום של ממש בדרך לשוויון מגדרי.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ח ברחבי העולם כבר מכירים בהשלכות של האפליה בשפה על החברה ונוקטים צעדים של ממש כדי לצמצמה. ארגונים בין־לאומיים, כמו האו"ם והפרלמנט האירופי, פועלים כדי לקדם שימוש בשפה שוויונית. בשוודיה הוכנס לשפה באופן רשמי כינוי גוף ניטרלי מלבד כינויי הגוף הוא והיא, ובמדינות דוברות ספרדית יש שימוש גובר בסיומת ניטרלית במקום בסיומות לזכר ולנקבה.

ט בישראל, כאמור, העמדה הרשמית של האקדמיה ללשון העברית היא שלפי "דרכה של העברית", צורת הזכר טובה לנשים, אך לא להפך, ולכן אפשר להסתפק בצורת הזכר גם בפנייה לקהל מעורב. עם זאת, חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה, למשל, מכיר בהשפעה של השפה על המציאות, ולכן מחייב ניסוח שוויוני של מודעות דרושים/דרושות.

י אני עצמי מאמינה שכללים המדירים א.נשים(2) הם כללים לא טובים, ולכן דינם להשתנות. השפה משקפת את פני החברה ומכוננת אותם, ולכן זה אך טבעי שככל שיש יותר שוויון לנשים בפועל הוא יתבטא גם בשפה. יתרה מכך, בשביל מי שרוצות ורוצים לכונן חברה שוויונית ומכלילה, כל האמצעים הלשוניים כשרים, גם אם הם מצעידים את העברית בדרך אחרת מזו שהאקדמיה ללשון רואה בה את "דרכה של העברית". לכן באופן טבעי נוצרות בעברית, ובייחוד בלשון הכתובה, שלל דרכי הבעה לגישור על הפער שהשאירה האקדמיה ללשון בין החלטותיה ובין המציאות.

(1) מִגְדָּר — המין, זכר או נקבה, בעיקר מנקודת מבט חברתית ותרבותית.

(2) א.נשים — צורת כתיבה בלתי תקנית, שנועדה לשקף התייחסות מכלילה רב־מגדרית.

מעובד על פי איזנרייך, ד' (מאי 2020). לכתוב לכולסן — המדריך לכתיבה שוויונית וניטרלית־מגדרית. **דברו אלינו**. אוחזר מ־dabrueleynu.org.

מאמר 3

השוויון המגדרי, הלשון העברית והאקדמיה

רונית גדיש

א אל האקדמיה ללשון העברית מגיעות פניות בעניין השוויון המגדרי(1) זה כמה עשורים. הדרישה היא שהאקדמיה תפעל לשוויון מגדרי של העברית מתוך ההנחה שכאשר יהיה שוויון מגדרי בשפה, תחול התקדמות במקומן של הנשים בחברה, הנחה שספק אם מישהו יכול להוכיח אותה.

ב מה לעשות ובשפה שלנו (כמו בשפות רבות אחרות) המין הדקדוקי קיים בכול: לכל שם עצם יש מין דקדוקי (אדמה, אוויר), ובכל מערכות הנטייה יש צורות בעלות מין דקדוקי — פעלים, שמות תואר, כינויי שייכות ועוד.

ג אילו יכולנו לתכנן את השפה כמו שמתכננים בניין, בוודאי היינו מוותרים על המין הדקדוקי של שם המספר ושל שמות עצם שאין להם מין ביולוגי. אבל העברית, כמו כל הלשונות הטבעיות בעולם, מתפתחת מתוך שלבים מוקדמים שלה, לפי חוקיות פנימית שירשו הדוברים מהוריהם.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-www.guyai.co.il · GuyAI

ד כאמור, יש מין דקדוקי בעברית, ומצד שני יש צורך חיוני בלשון סתמית הפונה לכולם. בעברית (כמו בשפות אחרות) הלשון הסתמית היא לשון זכר, החל בציווי "כבד את אביך ואת אִמך" במקרא וכלה בתמרורים "עצור" ו"האט" בימינו, המנוסחים בלשון זכר ופונים גם לנקבה. כך גם בלשון רבים: ילדות וילדים לומדים בגן **ילדים** (ולא בגן ילדים וילדות) וחולים וחולות מתאשפזים בבתי **חולים** (ולא בבתי חולים וחולות). מי שמבקש להכפיל את הצורות יתעייף עד מהרה, ומי שמבקשת לפנות פעם בלשון נקבה ופעם בלשון זכר לא תחזיק מעמד לאורך זמן, ומכל מקום אי אפשר לכפות פתרון כזה על הציבור.

ה אם יש כיוון של פתרון, הרי הוא שימוש בצורת הרבים לשני המינים. צורות כמו "כתבו", "יכתבו", יפות גם לזכרים וגם לנקבות. אומנם במקרא יש צורות רבים לנקבה, למשל "תכתובנה" ו"כתובנה", אולם בלשון חז"ל נעלמו הצורות האלה, ושימשו רק הצורות הזכריות "יכתבו", "תכתבו" ו"כִּתבו". אם כן ניסוח כמו "הדלתות ייסגרו" (במקום "הדלתות תיסגרנה") תקני לחלוטין בימינו.

ו אבל מטעמי פמיניזם לשוני יותר ויותר החלו להדגיש את עניין המגדר בשימושי הלשון השונים. אף התפתחו דרכים חדשות לסימון המגדר הכפול, כגון "כותבותים", "הסן", "א.נשים", ובמקביל החל שימוש בצורות נקבה המכוונות גם לזכרים, ועוד המצאות מהמצאות שונות. המגמה שלפיה מדגישים את צורות הנקבה מובילה בהכרח להדגשת ההדרה במקום לצמצמה.

ז ואולם מלבד התביעה הפמיניסטית להנכיח את הנשים בעברית, באים אל האקדמיה בתביעה חדשה: תנו לנו פתרון לשוני למי שאינם יכולים או אינם מעוניינים להגדיר את המגדר שלהם! ומה נשיב להסן? הרי בעברית אין דרך להתחמק מציון המין (חוץ מכמה ניסוחים כמו "אפשר ל", שיכולים לפתור אולי אחוז אחד מכל ההקשרים).

ח האם אפשר לנטרל את המין הדקדוקי בעברית? או לחלופין: האם אפשר להפוך את מין הנקבה למין הסתמי בעברית? אני מסופקת. מכל מקום מה שיקרה בתחום הזה בלשוננו לא יבוא מתוך החלטה ממסדית ולא יכול לבוא מתוך החלטה כזו. השינויים — אם יהיו — יצמחו מתוך דוברי/ות השפה.

(1) שוויון מגדרי — שוויון בין גברים ובין נשים.

מעובד על פי גדיש, ר' (אוקטובר 2017). השוויון המגדרי, הלשון העברית והאקדמיה. **האקדמיה ללשון העברית**. אוחזר מ־ hebrew-academy.org.il.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-www.guyai.co.il · GuyAI